

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

[Sefer Melakhim]

[Sefer Melakhim]

Shelomoh ben Yitshak

5565 [1804/1805]

,

[urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9706](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9706)

דעם עוויגען, דען ער דורך ווינען קנעכט, אליהו, דען תשבי, פֿערקוינדען לים, דאָ ער זאָגטע: אויף דעם געבויהטע יזעראל'ס ווערדען דיא הונדע איזבל'ס פֿלייש פֿערצעהרען, (לז) אונד איהר לייבנאָם ווירד דאָזעלכסט ליגען, וויא דינגער אויף דעם פֿעלדע, דאָס נומאָנד ווירד זאָגען קעננען: דים איזט איזבל.

יהוה הוא אשר הכר ביד עבדו אליהו התשבי לאמר בחלק יזרעאל יאכלו הכלבים את בשר איזבל: (לז) והיה גבלת איזבל כדמן על פני השדה בחלק יזרעאל אשר לא יאמרו זאת איזבל:

(א) נון לעבטען נאָך אין שמרון זיבענציג קינדער פֿאָן אחאב, דאָהער שריביהוא בריפֿע, אונד שיקטע זיא נאָך שמרון, אָן דיא עלטעסטען אונד פֿאַרשטעהער פֿאָן יזרעאל, אונד אָן דיא ערציהער

(א) ולאחאב שבועים בנים בשמרון ויכתב יהוא ספרים וישלח שמרון אל שרי יזרעאל הזקנים

באור

(לז) כדומן תרגומו כזבל: (א) וא החומנים תחת

כנות. (רלנ"ג). (לז) כדמן ער פני השדה. כזבל מנדר על אפי תקלא. (הכסדי). אשר וגו'. גופה יהיה מפוזר ומפורד על פני השדה, נפון לנתחים רבים, עד אשר לא יכיר איש את הנבלה, (א) אל שרי יזרעאל. שרי יזרעאל היו אז בשמרון, אולי הלכו שם כששמעו המרד, להתיעץ שם, לפי שמרון היתה עיר המלוכה. (רד"ק). הזקנים. תואר לשרי יזרעאל

מכלל יופי

(ב) חדר בחדר, חדר לפנים מחדר: (ו) אל ראשו אל עם ה' אל ישראל שלשתן כמו על: (יא) ויאמר לו השלום, הגדול שבשרים שא ממנו השלום: המשגע, קרא את הנביא כן לפי שמרוב התבודדות שכלם נשם יתנרך היו שגים בעיני העולם: (יג) אל גרם המעלות, אל עגם המעלות, כלומר אל המעלות עמון או הוא כענין מדרגה: (יד) ויחקשר, המרד יקרא קשר לפי שהמרד הוא בהתקשר זה עם זה להיות בלב א' ובהסכמי' ח'. לגיד, וקרי להגיד ושניהם נכונים כי מנאטו המקור בחסרון הה"א: (יז) שפעת, התי"ו כמו ה"א כי אינו סמוך: רכב, תאר לאיש הרוכב עם הפרש, הוא נושא כליו, ובפי' רכב משרת רוכב הסוס יקרא רכב, עתה רכב על סוס אדוניו ללכת לקראת יהוא: שלשה, הה"א במקום וי' והנפרד שליט: (כה) כי זכור, יתכן היותו זיווי, והרי' גאות כתב כי הוא מקור ונקשר עם מלת אני: המשא הזה, נקראת הנבואה כן לפי שהיא נשאת בפי האדם: את דמי, ע"ד קול דמי אחיך: (ל) בפוך עיניה, פי' ותשס פוך בעיני' והמוקדם מואחר, וי"מ ותתקן וכן שית זונה: בפוך, הוא הכחול השחור: ותיטב, ותתקן כלומר קטעה ענמה כדי שתמנא חן בעיניו ולא יתרגה, ובמכלל מהפעיל בניר'י והס מעטים שלא יתערבו בקריאה עם איתן הקל כשיבא בניר'י ומשפטו ותיטב: (לג) ויז, בחרק היו' ד מבנין הקל ושארז נזה וכשנפלה ה"א ל"פ כמנהג כל"ה נפל גם הדגש כי לא יתכן דגש חזק באות שהיא בסוף התיבה:

הַזְקִינִים וְאֶל־הָאֲמָנִים אַחָב
 לֵאמֹר : (ב) וַעֲתָה כָּבֵא הַסֵּפֶר
 הַזֶּה אֵלֵיכֶם וְאֶתְכֶם בְּנֵי אֲדֹנֵיכֶם
 וְאֶתְכֶם הֶרְכַּב וְהַסּוּסִים וְעִיר
 מִבְּצֹר וְהַנָּשֶׁק : (ג) וּרְאִיתֶם
 הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר מִבְּנֵי אֲדֹנֵיכֶם
 וְשָׁמַתֶּם עַל־כַּסָּא אָבִיו וְהִלַּחְמוּ
 עַל־בֵּית אֲדֹנֵיכֶם : (ד) וַיֵּרְאוּ
 מְאֹד מְאֹד וַיֹּאמְרוּ הִנֵּה שְׁנֵי
 הַמְּלָכִים לֹא עָמְדוּ לְפָנָיו וְאִיךָ
 נִעְמַד אֲנַחְנוּ : (ה) וַיִּשְׁלַח אִישׁ
 עַל־הַבַּיִת וְאִישׁ עַל־הָעִיר
 וְהַזְקִינִים וְהָאֲמָנִים אֶל־יְהוּא
 לֵאמֹר עֲבֹדֶיךָ אֲנַחְנוּ וְכָל אִישׁ־
 הָאֵמֶר אֵלֵינוּ נַעֲשֶׂה לֹא־נִמְלֶךְ
 אִישׁ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה :
 (ו) וַיִּכְתֹּב אֲלֵיהֶם סֵפֶר יְשַׁנִּית
 לֵאמֹר

רש"י

את בניו : ואתכם הרכב וסוסים *
 ויש בכם כח להלחם : (ד) שני המלכי'
 יורם ואחזיהו : (ו) ובני המלך שבעים
 איש את גדולי העיר וגו' . כל זה כתב
 בספר

עריציהער דער קינדער אתאב'ס . דיוע
 בריפע לויטעטען פאלגענדער מאאסען :
 (ב) גרלייך נאך עמפפאנג דיועס
 שרייבענס , ווערדעט איהר , דא דיא
 קינדער איירעס העררן בייא אייך זינד ,
 אונד איהר אויך וואגען , פפערדע , דיא
 פעסטונג אונד דיא וואפפענבורג האבט ,
 (ג) דען בעסטען אונד טויגליכסטען
 אונטער דען זעהנען איירעס העררן
 אויסוועקען , איהן אויף ווינעס פאטערס
 טהראן זעצען , אונד פיר איירעס העררן
 הויז שטרייטען . (ד) זיא אבער
 געריהטען דאריבער אין גראסע אנגסט ,
 דען זיא דאכטען : דיא צווייא קעניגע
 קאננטען איהם ניכט ווידערשטעהען ,
 וויא פיל וועניגער וויר ? (ה) דער
 שלאס הויפטמאן , דער אבעראויפ־
 זעהער דער שטארט , דיא עלטעסטען
 אונד דיא פפלעגעפעטער דער קינדער
 אחאב'ס שיקטען דאהער אן יהוא , אונד
 ליסען איהם זאגען : וויר זינד דיינע
 קנעכטע , אונד וואללען אללעס טהון ,
 וואס דוא אונס בעפיהלסט ; וויר ווערדען
 נימאנדען צום קעניג מאכען , דוא
 קאננסט טהון , וואס דיר געפעלליג איזט .
 (ו) הירויף שריב ער איהנען איינען
 צווייטען

באור

זרעאל , כנראה מטעמי המקרא . האומנים
 אחאב . האומנים בני אחאב , כמו שאמר
 (להלן פס'ק') גדולי העיר מגדלים אותם .
 [רד"ק] . (ב) ואתכם וגו' . המאמר הזה
 הוא מאמר מוסגר (פארעכטהעזיס) , ולכן
 הוא מופסק בטע' יותר מאשר לפניו .
 (ג) הטוב והישר . דתקין וכשר . [הכשר] . להסותם כתבלהס כן .
 [רד"ק] . (ה) אשר וכו' . דממנא על ביתא דממנא על קרתא . [הכשר] * (ו) אם וגו' .
 אם דילי אתון , ויכני אתון מקבלין . [הכ"ל] . וכן מתורגם אשכנזית . אנשי בני אדוניכם .
 בני הוא פירוש אנשי , כי אם היה אומר אנשי אדוניכם , היו סוברים כי על כל אנשי ביתו אמר ,
 אף על פי שאינם בניו , לפיכך אמר בני אדוניכם . [רד"ק] . ובני המלך וגו' . לא היה זה
 בספר , אלא ספור הכתיב הוא שמספר , כי בני המלך שניה הוא להביא את ראשיהם , היו
 עס

שבעים איש

לאמר אס-לי אתם ולקלי אתם
 שמעים קחו את ראשי אנשי
 בני אדניכם ובאו אלי בעת
 מחר ירעאלה ובני המלך
 שבעים איש את גדולי העיר
 מגדלים אותם: (ז) ויהי כבא
 הספר אליהם ויקחו את בני
 המלך וישחטו שבעים איש
 וישלחו את ראשיהם בדותים
 וישלחו אליו ירעאלה:
 (ח) ויבא המלך ויגדלו
 לאמר הביאו ראשי בני המלך
 ויאמר שימו אתם שני צבאים
 פתח השער עד הבקר:
 (ט) ויהי בבקר ויצא ויעמד
 ויאמר אל כל העם צדקים
 אתם הנה אני קשרתי על אדני
 ואהרגהו ומי הפה את כל
 אלה

רש"י

צכפר ואני יודע השבונם שבעים איש
 והם עס גדולי העיר המגדלים אותם:
 צדודי סירות: (ח) צבורים חמורין
 דגורין מונט"י צלע"ז: (ט) צדקים
 אתם כולכם צעינבם (צדקים)
 ומחזיקים אותי בחזק' רשע על שהרגתי
 את המלך ועתה ראו הנס אני קשרתי
 על אדוני וההרגהו את כל אלה מי הסס
 אני

צוויטען כריף, ווארין ער זאגטע: ווען
 איהר ווירקליך מיר ערגעבען אונד
 געהארזאם זייד, זא קאממט מארגען
 אום דיוע צייט צו מיר נאך יורעאל, מיט
 דען קעפפען דער קינדער איירעם
 העררן. דיא קעניגליכען קינדער ווארען,
 (וויא שאן געדאכט), זיבענציג אן דער
 צאהל, אונד ווארדען פאן דען פאר-
 געהמסטען דער שטאדט ערצאגען.
 (ז) אלס זיא דיוען כריף ערהילטען,
 נאחמען זיא דיא זיבענציג קעניגליכען
 קינדער, ריכטעטען זיא היין, לעגטען
 איהרע קעפפע אין קערבע, אונד
 שיקטען זיא איהם נאך יורעאל.
 (ח) דא נון דער באטע קאם, אונד
 איהם בעריכטעטע, מאן האבע דיא
 קעפפע דער קעניגליכען פרינצען
 געבראכט, זא זאגטע ער: לעגעט זיא
 אין צווייא הויפען פאר דאן טהאר,
 אונד לאססט זיא זא ליגען, ביס
 מארגענפריה. (ט) דעם מארגענס
 צבער גינג ער הינויס, שטעללטע זיך
 אונטער דאן פאלק, אונד שפראך:
 איהר זייד גערעכטע מעננער! זעהט,
 איך האבע מיך געגען מיינען העררן
 פערשווארען, אונד איהן אומגעבראכט,
 ווער האט צבער דיוע אללע ער-
 באור שלא

באור

עס גדולי העיר, שהיו מגדלים אותם.
 [רד"ק]. אח. במקום עס, ורבים ככה.
 (ז) בדודים. צבאים, וכן תרגם יונתן
 צבאים, וכמהו (ירמיהו כ"ד). שני דודאי
 תאנים, הדוד האחד. [רד"ק].
 (ח) צבורים הם כמו חמורים, רוצה לאמר,
 שיעשו שני גלים מאלו הראשים. והנה באו
 צעוד לילה, להעלים הענין מהמון.
 [רלב"ג]. (ט) צדקים אחם נגו'. אינכם
 סיינים בדם אלה האנשים, תאמרו, כי אני
 עשיתי

אלה: (י) דעו אפוא כי לא יפל
 מדבר יהוה ארצה אשר דבר
 יהוה על בית אחאב ויהוה עשה
 את אשר דבר ביד עבדו אליהו:
 (יא) ויך יהוה את כל הנשארים
 לבית אחאב ביזרעאל וכל
 גדליו ומידעיו וכהניו עד בלתי
 השאיר לו שריד: (יב) ויקם
 ויבא וילך שמרון הוא בית
 עקד הרעים בדרך: (יג) ויהוה
 מצא אחי אחיהו מלך
 יהודה ויאמר מי אתם ויאמרו
 אחי אחיהו אנהנו ונרד לשלום
 בני

רשי

אני לא הרגתים אך מאלה תדעו איפוא
 כי גזרת המלך הוא עליהם והסורגם
 נדיק הוא ומקיים את מות המקום:
 (יב) בית עקד הרועים בית כנישת
 רעיה: עקד לשון קשר מקום חסיפת
 רועים: (יג) ובני הגבירה איזבל:
 (טו) ויאמר

שלא יען? — (י) דרום ערקנו עט
 נון, דאס ניכטס אונערפיללט בלייבט
 פאן דעם אויסשפרוך דעם עוויגען איבער
 אחאב'ס הויז, אונד דאס דער עוויגע
 אללעס געשעהען לעסט, וואס ער דורך
 זיינען קנעכט אליהו פערקינדטע.
 (יא) הירויף לים זהו אללע דיא נאך
 פאם הויזע אחאב'ס אין יזרעאל איכריג
 ווארען, אומברייגען, אללע זיינע
 גראסען, זיינע פערוואנדטע, זיינע
 פריסטער, נימאנד פאן איהנען בליב
 איכריג. (יב) הערנאך מאכטע ער זיך
 אויף, אונד גינג נאך שמרון. אונטער
 וועגס, אס פערואממלונגס הויז דער
 הירטען, (יג) טראף ער אחויהו'ס,
 קעניגס פאן יהודה, פערוואנדטע אן
 ער פראגטע זיא: ווער זייד איהר? זיא
 אנטווארטעטען: וויר זינד אחויהו'ס
 פעטטער, אונד רייזען הינאב, דיא
 קינדער

באור

עשיתי רע, וקשרתי על אדוני ואהרנהו, אלה
 לא הכיתי אני, אלא גדולי העיר הכו איתם,
 ולא רצו להלחם עליהם, תוכלו להכיר
 ולדעת, כי מה' יאל הדבר, ואני ואחסי
 נדיקים בדם כל בית אחאב. [רד"ק]
 (י) דעו אפוא וגו' ידעו כען, ארי לא יבטל
 מפתנמא דה'. [הכשד]. (יא) גדוליו
 ומיודעיו. רב רבובי וקריבובי. [הכ"ל].
 וכהניו. הם כהני הנמות. [רלב"ג].
 זכן מתורגס אשכנזית. (יב) הוא. (בא"ב) וכו'.
 זכן מתורגס אשכנזית. (יב) הוא. (בא"ב) וכו'.
 הרעים. תרגס יונתן בית כנישת רעיה, וכתב
 אדוני אבי ז"ל, כי נקרא כן, לפי שהיו
 הרועים גזוזים שם את הנאן, ובעת הגזיזה
 קושרים אותם ברנליהם מקום העקידה.
 [רד"ק]. (יג) אחי אחויהו. בני אחי אחויהו,
 כמו שאומר בדברי הימים (ב' כ"ב) וימנא
 את שרי יהודה ואת בני אחי אחויהו, וכן
 אחיו קורא אחיו, כמו (ראשית י"ד) ואת לוט
 אחיו (הכ"ל). בני המלך ובני הגבירה. בני
 אחאב ובני איזבל, ומה שאמר בני הגבירה
 אחר שאמר לשלום בני המלך, לפי שהכבוד
 היה תלוי בה, שאף בני אחאב היתה היא
 גבירה, ואחאב היה כשמע אליה, ועושה
 על פיה, ולא ידעו ענין זה המרד, ושהומתה
 איזבל ושהומת אחויהו, לפיכך לא נסו מיהו,
 אבל שמעו כי מות יהורם ברמות גלעד,
 לפיכך אמרו לשלום בני המלך, וכן
 אמר שם בדברי הימים משרתים לאחויהו,
 שהיו באים לעבודת אחויהו, לעזור לבית
 אחאב, כמו

קינדר דעס קעניגס אונד דער קעניגין צו
 בעזוכען. (יד) דא זאגטע ער (צו ווינען
 לייטען) : גרייפֿעט זיא לעבענדיג! זיא
 טהאטען עס, אונד ריכטעטען זיא היין,
 בייא דער צייטערנע נעבן דעם פֿער-
 זאממלונגסהיין. עס ווארען איהרער
 צווייא אונד פֿירציג, אונד נימאנד פֿאָן
 איהנען ענטקאם. (טו) אלס ער פֿאָן
 היר וויטער רייזטע, קאָם יִהוֹנָדָב,
 זאָהן רכב'ס, איהם ענטגעגען, ער
 גריסטע איהן, אונד זאגטע, מיינסט
 דוא עס זא אויפֿריכטיג מיט מיר, וויא
 איך מיט דיר? יא, ערווידערטע יִהוֹנָדָב.
 ווען עס פֿאָן דעם אייז, זאגטע יהוא, זא
 גיב מיר דיינע האַנד! יענער הייכטע
 איהם דיא האַנד, אונד ער נאָהם איהן
 צו זיך אויף דען וואַגען. (טז) ער
 זאגטע: קאָם מיט מיר, אונד זיה, וויא
 איך פֿיר דען עוויגען אייפֿרע, אונד פֿוהר
 מיט איהם אין איינעם וואַגען. (יז) אלס
 ער נאָך שמרון קאָם, בראַכטע ער אויך
 דא אללעס אום, וואָס פֿאָן אחאב נאָך
 איבריג וואַר, ביס ער זיין גאַנצעס
 געשלעכט פֿערטילגט האַטטע, וויא
 דער עוויגע דורך אליהו בעשטימטע.

באור

שהיה הוא עמם (הכ"ל). (יד) הפשום
 חיים. ומה שזיה כן, ובלבד להרגם, כמו
 שאמר וישחטום, להגדיל הנקמה, שלא ימיתו
 דרך מלחמה. (הכ"ל). ולא השאיר איש
 מהם. ולא אשתהר אנה מנהון. [כשדי].
 (טו) ויברכהו. וברכיהו ואל בשלמיה.
 [הכ"ל]. ויאמר יִהוֹנָדָב וגו'. יִהוֹנָדָב אמר יש ויש, ככל לחזק הענין, כי יש לבנו, ואחר כן
 אמר לו יהוא תנה את ידך, להעלותו למרכבה עמו, או פירושו, ויש תשיבת יהוא, על דרך
 שאלה, כלומר כן הוא, כמו שאתה אומר, כי יש לבנך עם לבבי, אם כן תנה ידך, ויתן ידו
 וגו'. [רד"ק]. והפירוש השני הוא כמות יותר להמשך המקרא, ועל פיו מתורגם בלשון אשכנזי.
 (טז) בקנאתיה, בקנאתי, דאנא מקני קדסיה. [כשדי]. (יז) ער השמידו. עבר
 מבין הכבד הנוסף, והכניו מוסב על אשכנז, הנוכח בפסוק, והטעם: עד אשר השמידו
 אותו

בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּבְנֵי הַגְּבִירָה :
 (יד) וַיֹּאמֶר הַפְּשׁוּם הַיּוֹם
 וַיִּחַפְּשׂוּם הַיּוֹם וַיִּשְׁחָטוּם אֶל-
 בֹּרַךְ בֵּית-עַקֵּד אַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם
 אִישׁ וְלֹא-הִשְׁאִיר אִישׁ מֵהֶם :
 (טו) וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם וַיִּמְצָא אֶת-
 יִהוֹנָדָב בֶּן-רֶכֶב לְקָרְאָתוֹ
 וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲיֵשׁ אִתְּךָ
 לְבָבְךָ יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר לְבָבִי עִם-
 לְבָבְךָ וַיֹּאמֶר יִהוֹנָדָב יֵשׁ וַיֵּשׂ
 תְּנֶה אֶת-יָדְךָ וַיִּתֵּן יָדוֹ וַיַּעֲלֵהוּ
 אֵלָיו אֶת-מַרְכָּבָה : (טז) וַיֹּאמֶר
 לְכֶה אִתִּי וּרְאֵה בְּקִנְאָתִי לִיהוָה
 וַיִּרְכַּסוּ אֹתוֹ בְּרֶכְבּוֹ : (יז) וַיָּבֹא
 שְׁמֵרוֹן וַיֵּךְ אֶת-כָּל-הַנְּשֹׂאִים
 לְאַהֲבָב בְּשְׁמֵרוֹן עַד-הַשְּׂמִידוֹ
 כְּדָבָר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶל-
 אֱלֹהֵי

רשי

(טו) ויאמר אליו יהוא הים את לבנך
 ישר. ושל מה שאני עושה כאשר לבבי
 שלם עם לבנך. ויאמר יהונדב יש ויש
 תנה את ידך. ואחוז זה והעלני אליך
 אל

אליהו : (יח) ויקבץ יהוא את-
 כל העם ויאמר אלהם אחאב
 עבר את הבעל מעט יהוא
 יעבדנו הרבה : (יט) ועתה כל-
 נביאי הבעל כל-עבדיו וכל-
 כהניו קראו אלי איש אל-יפקד
 כי זכה גדול לי לבעל כל אשר-
 יפקד לא יחיה ויהיה עשה
 בעקבה למען האביד את-עבדי
 הבעל : (כ) ויאמר יהוא קדשו
 עצרה לבעל ויקראו : (כא)
 וישלח יהוא בכל-ישרא ויבאו
 פר-עבדי הבעל ולא-גשאר
 איש אשר לא-בא ויבאו בית
 הבעל וימלא בית-הבעל פה
 לפה : (כב) ויאמר לאשר-על-
 המלחה

(יח) נון לים יהוא דאן גאנצע פאלק
 פערזאממעלן , אונד זאגטע : אחאב
 האטרען בעל צו וועניג געדיהנט , יהוא
 ווירד איהם אייפריגער דיהנען .
 (יט) בערופט מיר דאהער אללע
 פראפעטען בעל'ס , אללע זיינע פערע
 עהרער אונד אללע זיינע פריסטער ,
 דאס נימאנד וועג בלייבע ! רען איך ווילל
 דעם בעל איין גראסעס אפפער ברינגען ;
 ווער וועג בלייבט , האט דאן לעבען
 פערווירקט ! יהוא אבער טהאט דים מיט
 הינטערליסט , אום אללע פערעהרער
 דעם בעל'ס מיט איינעם מאהל אויס צו
 ראטטען . (כ) יהוא בעפאהל אלזא ,
 דעם בעל צו עהרען איינען פעסטמאג צו
 בעשטיממען , דאס פעסט ווארדע
 אויסגערופען , (כא) יהוא לים עם
 אונטער גאנץ ישראל בעקאנט מאכען ,
 אונד אללע דיהנער דעם בעל'ס פאנרען
 זיך איין , ניכט איין איינציגער בליב
 אויס , זא דאס בעל'ס טעמפעל , אלס
 זיא דארין ווארען , פאן איינעם ענדע
 ביס צום אנדערען גערדענגט פאלל וואר .
 (כב) ער זאגטע נון צו דעם אויפזעהער
 איבער

רשי

באור

אל המרכבה : (יט) בעקבה • צורמה
 לשון ויעקבני (צראשית כ"ז ל"ז) :
 (כ) קדשו עזרה • הכריזו חסינות
 להיות נענרים לבית הבעל : (כב) על
 המלחה
 זמינו כנשתא , וקרוב לזה מתורגם בל"א • ויקראו • העבירו קול במחנה , לאמר : כל עובדי
 הבעל יאספו יחדיו בבית הבעל ליום המוגבל להיות חג ויום עבודה לאליל ההוא • (כא) פה
 לפה • כוונת המלות האלה , שהיו עומדים דמוק'ס מאלד בבית הבעל מרוב עם הנקבנים בו , עד
 שהיה קרוב פה חיש לרעהו , מרוב התקרבותם זה לזה • והוא מליצה מיוחדת ללשון עבר
 (העברעא'סמוס) , שאי אפשר לתרגמה מלה במלה ללשון אחר • והכשדיתרגם לפי הענין
 ספא בספא , רכוכו לאמר , שצית הבעל היה מלא מסף פתח זה , שהיו באים בו , עד סף פתח
 אחר , שהיה נכד אחר , כדרך נכנים גדולים להיות זהם פתחים הרבה • וגם בל"א מתורגם
 כפי הכחות בלשון ההוא • (כב) לאשר על המלחה • הוא

אותי • (יט) איש אל יפקד • רכוכו לאמר ,
 שלא יחסר איש , שלא יהיו כלס סס • (כ"ז ל"ז) •
 בעקבה • כתרגומו נסוכמא , וכן (ראשית
 כ"ז) ויעקבני • [כ"ז ק] • (כ) קדשו עצרה
 לבעל • זמכו וקראו יום , שיהיו נענרים בו
 כלכס לבעל • (כ"ז ל"ז) • וכן תרגם הכשדי :
 זמינו כנשתא , וקרוב לזה מתורגם בל"א • ויקראו • העבירו קול במחנה , לאמר : כל עובדי
 הבעל יאספו יחדיו בבית הבעל ליום המוגבל להיות חג ויום עבודה לאליל ההוא • (כא) פה
 לפה • כוונת המלות האלה , שהיו עומדים דמוק'ס מאלד בבית הבעל מרוב עם הנקבנים בו , עד
 שהיה קרוב פה חיש לרעהו , מרוב התקרבותם זה לזה • והוא מליצה מיוחדת ללשון עבר
 (העברעא'סמוס) , שאי אפשר לתרגמה מלה במלה ללשון אחר • והכשדיתרגם לפי הענין
 ספא בספא , רכוכו לאמר , שצית הבעל היה מלא מסף פתח זה , שהיו באים בו , עד סף פתח
 אחר , שהיה נכד אחר , כדרך נכנים גדולים להיות זהם פתחים הרבה • וגם בל"א מתורגם
 כפי הכחות בלשון ההוא • (כב) לאשר על המלחה • הוא

איבער דיא פייערקליידער : גיב יעדעם
דיהנער בעל'ס איין קלייד . דיוער טהאט
עס . (כג) הירוף גינג ער מיט יהונדב ,
זאָהן רכב'ס , אין בעל'ס טעמפעל , אונד
זאָטע צו דען דיהנערן דעם בעל'ס :
אונטערזוכט גענויא , דאָס קיין דיהנער
דעם עוויגען זיך אונטער אייך בעפֿינדע ,
זאָנדערן נור דיהנער דעם בעל'ס היר
זייען . (כד) זיא גינגען נון דאָראַן ,
שלאַכט אונד בראַנדאָפֿער דאָר צו
ברינגען , יהוא אָבער זעצטע דרויסען
איינע וואַכע פֿאָן אַכטציג מאָן , אונד
זאָטע צו איהנען : ווען איינער פֿאָן דען
לייטען , דיא איך אייך היר צו בעוואַכען
געבע , ענטקאָממט , זאָ האַפֿטעט אייער
לעבען פֿיר דאָן זייניגע ! (כה) קוים
ואַר מאָן מיט דען אָפֿפֿערן צו ענדע , זאָ
בעפֿאַהל יהוא דער לייבוואַכע אונד דען
הויפטלייטען : געהט היניין , אונד
שלאַגעט זיא אַללע טאָד , קיינער פֿאָן
איהנען דאָרף לעבענד הערוים קאָממען !
דיא לייבוואַכע אונד דיא הויפטלייטע
שלוגען זיא זעממטליך טאָד , וואַרפֿען
זיא הינוים , אונד גינגען אין דיא
שטאָרט , וואָ בעל'ס טעמפעל שטאָנד ,
(כו) נאהמען

באור

המלחה • ת"י לדמנח על קומטריח
ארגזים וקופסאות שכורכין וגוזזין
בתוכן תכשיטי עובדי הבעל : (כד)
נפשו תחת נפשו • נפש השומר תחת
הנפש הגמלט : (כה) וישלכו ורמו
רהטיא וגבריא קטילין השליכו חללים
את
וכו' . שיעור המאמר , שהרצים והשלישים באו אל בית הבעל , כאשר נזכר איתם יהוא , והכו את
העם הנמצא בו , והשליכו החללים חוצה , ואחר כן הלכו אל בתי העיר שמרון , הכמוכים א בית
הבעל , והרגו שם את כל עובדי הבעל .

המלחה הוציא לבוש לכל
עבדי הבעל ויצא להם
המלבוש : (כג) ויבא יהוא
ויהונדב בן רכב בית הבעל
ויאמר לעבדי הבעל הפשו וראו
פניש פה עמכם מעבדי יהוה
כי אם עבדי הבעל לבדם :
(כד) ויבאו לעשות זבחים
ועלוה ויהוא שם לו בחוץ שמנים
איש ויאמר האיש אשר ימלט
מן האנשים אשר אני מביא
על ידיכם נפשו תחת נפשו :
(כה) ויהי ככלתו לעשות העלה
ויאמר יהוא לרצים ולשלישים
באו הפום איש אל יצא ויבום
לפי חרב וישלכו הרצים
והשלישים וילכו עד עיר בית
הבעל

רשי

הוא הממוכה על אוצר בנדי הכומרים ועובדי
הבעל . (רלכ"ג) . ואמר רד"ק במכלול , שאלת
מלחה היא מענין וערפל חתולתו (איוב ל"ח)
בהטק אותיות , כמו כבש כשכ , ודומיו .
(כד) נפשו תחת נפשו . נפש השומר תחת
נפש הכמלט . [רד"ק] . (כה) ככלותו . פעל
סתמי (אוכפערזעכליכעס צייטווארט) , וכן
מתורגם בלשון אשכנז . וישלכו ורמו , ורמו
רהטיא וגבריא קטילין . [הכשדי] . וילכו
ועל

הַבַּעַל : (כו) וַיֵּצְאוּ אֶת־מִצְבֹּחַת
 בֵּית־הַבַּעַל וַיִּשְׂרְפוּהָ : (פו)
 וַיִּהְיוּ אֶת־מִצְבַּח הַבַּעַל וַיִּהְיוּ
 אֶת־בֵּית הַבַּעַל וַיִּשְׂמְחוּ
 לְמַחֲרָאוֹת עַד־הַיּוֹם : (כח)
 וַיִּשְׁמַד יְהוּא אֶת־הַבַּעַל מִיִּשְׂרָאֵל :
 (כט) רַק חֲטָאֵי יִרְבְּעָם בֶּן־נֶבֶט
 אֲשֶׁר הֶחְטִיֵּא אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא־
 סָר יְהוּא מֵאַחֲרֵיהֶם עַגְלֵי הַזֹּהֵב
 אֲשֶׁר בֵּית־אֵל וְאֲשֶׁר בְּדָן :
 (ל) וַיֹּאמֶר יְהוֹה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעַן
 אֲשֶׁר־הִטִּיבָה לַעֲשׂוֹת הַיִּשְׂרָאֵל
 בְּעֵינַי כָּכָל אֲשֶׁר בָּלְבָבִי עָשִׂיתִי
 לְבֵית אַחָאב בְּנֵי רַבְעִים יֵשְׁבוּ
 לָהּ עַל־כַּסֵּא יִשְׂרָאֵל : (לא) וַיְהוּא
 לֹא שָׁמַר לָלֶכֶת בְּתוֹרַת יְהוֹה
 רַשִׁי אֱלֹהֵי

(כו) נאָהמען היא בילדוויילען אויס
 העם טעמפעל בעל'ס הערוים , אונד
 פֿערבראַנגטען זיא , (כז) צערשלוגען
 בעל'ס שטאַנדבילד , רייסען דען
 טעמפעל נידער , אונד מאַכטען איין
 קלאַצק דאַרויס , וואָס ער יעצט נאָך
 איזט . (כח) זאָ ראָטטעטע יהוואדען
 בעל אונטער ישראל אויס . (כט) אַכער
 פֿאַן דען זינדען ירבעם'ס , זאָהן נכט'ס ,
 וואָדורך ער ישראל פֿערפֿיהרטע , לים
 יהוא ניכט אַב , זאָנדערן דיהנטע דען
 גאָלדנען קעלבערן צו בית אל אונד צו
 דן . (ל) דער עוויגע לים דעם יהווא
 זאָגען : ווייל דוא זאָ ווילליג וואָרסט , צו
 טהון , וואָס מיר וואָהל געפֿיל , אונד מיט
 אהאב'ס הויזע זאָ פֿערפֿוהרסט , וויא
 איך עם פֿערלאַנגטע : זאָ זאָללען דייע
 נאַכקאַממען אינס פֿירטע געשלעכט אויף
 ישראל'ס טהראָנע זיצען . (לא) אַלליין
 יהוא בעאַכטעטע ניכט דיא לעהרע
 דעם עוויגען , אום מיט גאַנצעם הערצען
 דאנאך

באור

ועל פי זה מתורג' אשכנזית • (כו) מצבות —
 וישרפּוה • כל לשון יסוד על רבים , דרך קבוצ
 (קאללעקטיפע) ורבים כן • (כז) למחראות •
 כתיב , ומוֹלֹאוֹת קרי , וכן תרגם הכשדי :
 לבית מפקת אכאז • וכן מתורגס כל"א •
 (כט) עגליהזֵהב • אשתעבד לעגלי דהנא •
 [הכשדי] • בית אל • כמו בבית אל , וכן
 (להלן י"ב) הכמאֹל בית ה' • [רד"ק] •
 (ל) ויאמר ה' אל יהווא • על ידי כביא ,
 ובסדר עולם : מי אמר לו ? וינה צן אמת •
 (הכ"ל) • בני רבעים • כמו בני רביעים ,
 יהואחז , יהואש , ירבעם וזכריה • ואמרו :
 בזכות שהשחית בית אחאז , שמלכו ארבעה דורות , עמרי , אחאז , אחזיהו ויהורם , מלכו
 מבניו ארבעה דורות • (מדבריהכ"ל) • (לא) לא סר מעל חטאות ירבעם • רוב
 מלכי ישראל עשו כן , מיראה , כן תשוב הממלכה לבית דוד , על ידי ענדת בית
 המקדש

את עובדי הבעל : (כו) למחראות •
 לשון בית הכסא וכן לאכול את חוריהם
 (ישעיה ל"ו י"ג) : (כט) רק חטאי
 ירבע'וגו' • מדאגה שלא תשוב הממלכה
 לבני דוד כמו שנתיר'ירבע' : (ל) ויאמר
 ה' אל יהוא • צוד יונה : בני רבעים •
 ארבע דורות תחת שהשמדת את בית
 אחאז שמלכו ארבעה דורו' : עמרי •
 ואחאז • ואחזיה • ויהורם :
 (לג) לקנות
 בזכות שהשחית בית אחאז , שמלכו ארבעה דורות , עמרי , אחאז , אחזיהו ויהורם , מלכו
 מבניו ארבעה דורות • (מדבריהכ"ל) • (לא) לא סר מעל חטאות ירבעם • רוב
 מלכי ישראל עשו כן , מיראה , כן תשוב הממלכה לבית דוד , על ידי ענדת בית
 המקדש

אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל לִבְבוֹ לֹא
 סָר מֵעַל חַטָּאוֹת יִרְבְּעָם אֲשֶׁר
 הֶחְטִיֵּא אֶת יִשְׂרָאֵל : (לב) בַּיָּמִים
 הָהֵם הִחֵל יְהוָה לְקַצּוֹת בְּיִשְׂרָאֵל
 וַיָּבֵם חֲזָאֵל בְּכָל־גְּבוּל יִשְׂרָאֵל :
 (לג) מִן הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ
 יָתָּה פֶלֶא אֶרֶץ הַגְּלִיעָד הַגְּדִי
 וְהָרְאוּבֵנִי וְהַמְנַשִּׁי מֵעַרְעַר
 אֲשֶׁר־עַל־גַּחַל אֲרֻנּוֹן וְהַגְּלִיעָד
 וְהַבְּשָׁן : (לד) וַיִּתֵּר דְּבָרֵי יְהוָה
 וְכָל אֲשֶׁר עָשָׂה וְכָל־גְּבוּרָתוֹ
 הַלּוֹא הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר
 דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל :
 (לה) וַיִּשְׁכַּב יְהוָה עִם־אֲבֹתָיו
 וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּשִׁמְרוֹן וַיִּמְלֹךְ
 יְהוֹאָחָז בְּנֵו הַחֹתָיו : (לו) וְהַיָּמִים

דאנאך צו וואנדעלן, זאנדערן בליב בייא
 דען זינדען ירבעם'ס, וואדורך ער ישרא
 פערפיהרטע. (לב) אין יענען טאגען
 פיינט דער עוויגע אן, אונווילליג איבער
 ישראל צו ווערדען, אונד חואל ער
 אבערטעריא גאנצע גרענצע, (לג) אויף
 דער אסטוייטע דעם ירדן'ס : דאז גאנצע
 לאנד גלעד, דיא לענדער דעם גדי,
 ראובני אונד מנשי, פאן ערווער
 אן, דאז אס באכע ארנון ליגט; אלזא
 גלעד אונד בשן. (לד) דאז איבריגע
 פאן דער געשוטטע יהוא'ס, אללעס,
 וואס ער לייסטעטע, אונד אללע זיינע
 העלדענטהאטען, זינד אויפגעצייכעט
 אין דען יאהרביכערן דער קעניגע
 'שאל'ס. (לה) יהוא ענטשליף צו
 זיינען פעטערן, מאן בעגרוב איהן צו
 שמרון, אונד זיין זאהן יהואחז פאלגטע
 איהם אין דער דעגירונג. (לו) אכט
 אונד צוואנציג יאהרע דעגירטע ער
 איבער ישראל אין שמרון.
 יא (א) אלס

אֲשֶׁר כָּל־יְהוָה יְהוָה עַל־יִשְׂרָאֵל עֲשָׂרִים וְשִׁמְנֵה שָׁנָה בְּשִׁמְרוֹן :

יא (א) ועתליה

רשי

(לב) לקנות כמו קנתי בחיי (בראשי)

כ"ז מ"ו :

(3) בחדר

נכט, והדיח את ישראל, ללכת אחרי אלהים אחרים, ומאס בעמו, לתת אתם ביד מלך ארם.
 לקצוה. כמו (ראשית כ"ז מ"ו) קנתי בחיי (רשי). והנה לדעתו ליהיו שרש קנה ושרש קון
 מעכין אחד, ומלאכו רבים משרשי כחי למ"ד ה"א וכחי העין דומים בהוראתם, כמו בזה, בזה,
 דומיהם. בכל גבול ישראל. חואל מלך ארם כנש בעת ההיא כל ארץ סיחון ועוג, אשר נתן
 משה לדוכינו לשבטי ראובן וגד וחצי שבט מנשה, והיא יושבת על גבול ארץ כנען, אשר ישבו
 בה שאר שבטי ישראל, כי היא בעבר הירדן מזרחה. (לג) מן הירדן — מערווער וכו'.
 הודיע המקרא בזה הגבול שממנו. ואינו צריך להודיע הגבול שאליו, כי כבר אמר בפסוק
 שלפני זה, כי הארץ ההיא היא גבול ארץ ישראל ואם כן ידענו, שארץ ישראל מגבלת את ארץ
 שני המטות וחכי המטה.

יא (א) ועתליה

באור

המקרא, אשר בירושלים, שהיתה ראש
 לממלכת בית יהודה. (לב) בימים ההם
 וגו'. בעת ההיא חרה אף ה', על חטאות
 יהוא בן נמשי, אשר עבד לעגלי ירבעם בן
 נבט, והדיח את ישראל, ללכת אחרי אלהים אחרים, ומאס בעמו, לתת אתם ביד מלך ארם.
 לקצוה. כמו (ראשית כ"ז מ"ו) קנתי בחיי (רשי). והנה לדעתו ליהיו שרש קנה ושרש קון
 מעכין אחד, ומלאכו רבים משרשי כחי למ"ד ה"א וכחי העין דומים בהוראתם, כמו בזה, בזה,
 דומיהם. בכל גבול ישראל. חואל מלך ארם כנש בעת ההיא כל ארץ סיחון ועוג, אשר נתן
 משה לדוכינו לשבטי ראובן וגד וחצי שבט מנשה, והיא יושבת על גבול ארץ כנען, אשר ישבו
 בה שאר שבטי ישראל, כי היא בעבר הירדן מזרחה. (לג) מן הירדן — מערווער וכו'.
 הודיע המקרא בזה הגבול שממנו. ואינו צריך להודיע הגבול שאליו, כי כבר אמר בפסוק
 שלפני זה, כי הארץ ההיא היא גבול ארץ ישראל ואם כן ידענו, שארץ ישראל מגבלת את ארץ
 שני המטות וחכי המטה.